

О.І. МАСЛАК, Н.Є. ГРИШКО, Я.Ю. ЯКОВЕНКО, Б.В. ГЛАДЕНЬКИЙ, В.В. МАРЧЕНКО
СТРАТЕГІЯ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСНОВА ГЛОБАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Стратегія смарт-спеціалізації справедливо слугує ключовим орієнтиром для економічного розвитку і окремих галузей, і регіонів. Дане дослідження спрямоване на аналіз європейського досвіду в застосуванні стратегії смарт-спеціалізації як інноваційної основи глобального економічного розвитку. Стає все більш очевидним, що стратегія смарт-спеціалізації може кардинально змінити правила для багатьох галузей. У дослідженні акцентовано увагу на тому, що, зосереджуючись на конкретних сферах знань і розвиваючи цільові можливості, підприємства і організації можуть знайти для себе унікальні ніші та отримати конкурентну перевагу. Зазначається, що стратегія смарт-спеціалізації також має недоліки, оскільки вимагає глибокого розуміння галузі та бажання інвестувати в спеціальні навички та ресурси, або може знадобитися відійти від ширших, загальніших стратегій, щоб досягти розумної спеціалізації. Однак, наголошується, що переваги розумної спеціалізації очевидні, коли потрібно виділитися на переповненому ринку, побудувати глибші стосунки з клієнтами та, зрештою, стимулювати зростання. Оскільки галузі продовжують розвиватися та ускладнюватися, стратегія смарт-спеціалізації не втрачає своєї актуальності, а європейський досвід її імплементації буде корисним для України.

Ключові слова: інновації; смарт-спеціалізація; євроінтеграція; глобалізація; економічний розвиток

О.І. MASLAK, N.YE. GRISHKO, YA. YU. YAKOVENKO, B.V. HLADENKIY, V.V. MARCHENKO
SMART SPECIALIZATION STRATEGY AS AN INNOVATIVE BASIS OF GLOBAL ECONOMIC
DEVELOPMENT: EUROPEAN EXPERIENCE

The strategy of smart specialization rightly serves as a key reference point for the economic development of individual industries and regions. This study is aimed at analyzing the European experience in applying the strategy of smart specialization as an innovative basis of global economic development. It is becoming increasingly clear that the strategy of smart specialization can fundamentally change the rules for many industries. The research focuses on the fact that by focusing on specific areas of knowledge and developing targeted capabilities, businesses and organizations can find unique niches and gain a competitive advantage. The smart specialization strategy also has drawbacks, as it requires a deep understanding of the industry and a willingness to invest in specialized skills and resources, or may need to move away from broader, more general strategies to achieve smart specialization. However, it is emphasized that the benefits of smart specialization are clear when it comes to standing out in a crowded marketplace, building deeper relationships with customers, and ultimately driving growth. As industries continue to develop and become more complex, the strategy of smart specialization does not lose its relevance, and the European experience of its implementation will be useful for Ukraine.

Keywords: innovations; smart specialization; European integration; globalization; economic development

Актуальність дослідження. Стратегія смарт-спеціалізації стала геймчейнджером для багатьох галузей. За своєю сутністю вона передбачає визначення унікальних характеристик і активів регіону, а потім їх використання для впровадження нових методів управління через співпрацю між регіональними та національними органами влади, підприємцями, університетами, дослідницькими установами та громадянським суспільством. Ідея полягає в тому, щоб створити синергію науки, бізнесу, державних інституцій та місцевого самоврядування, за допомогою якої можна впроваджувати інновації, використовувати сучасні наукові розробки, застосовувати SWOT-аналіз проєктів, створювати нові конкурентні види діяльності.

Стратегія розумної спеціалізації є відносно новим підходом до економічного розвитку, який набув популярності в останні роки. Європейський Союз (ЄС) був в авангарді цієї стратегії, яка базується на передумові, що кожен регіон повинен спеціалізуватися в кількох ключових сферах економічної діяльності, де він має порівняльну перевагу. Варто зазначити, що ця концепція була розроблена в 2008 році, і з тих пір застосована в 120 стратегіях смарт-спеціалізації у всьому регіоні. Ці стратегії дозволяють розробити ефективні заходи щодо вирішення соціальних проблем регіону, що є передумовою економічного зростання та джерелом створення робочих місць.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить,

що стратегія смарт-спеціалізації була реалізована в ЄС у 2014 році для сприяння регіональному економічному розвитку через інновації. Проте, як зазначають дослідники [2-3, 8] вплив економічної спеціалізації на економічне зростання неоднозначний і неоднаковий по регіонах. Водночас вчені підкреслюють, що дана стратегія спрямована на створення сприятливого середовища для сталого та скоординованого розвитку, використовуючи соціальні інновації та спіральні моделі [5], а реалізація стратегії спирається на такі політичні заходи, як підтримка кластерів, удосконалення процедур відкриття бізнесу, державні закупівлі та фінансова допомога [6, 10]. Однак аналіз стратегії, здійснений Дж.Екліндер-Фрік та Д. Рігбі [4] показує, що їй бракує глибшого розуміння взаємозв'язків між різними кластерами та того, як об'єднуються й активуються ресурси. Загалом стратегія смарт-спеціалізації в ЄС зосереджена на сприянні інноваціям та економічному розвитку, але її ефективність і вплив відрізняються в різних регіонах і галузях.

Основний виклад матеріалу. Однією з головних переваг використання підходу смарт-спеціалізації є те, що він сприяє інклюзивному та сталому розвитку. Мета смарт-спеціалізації корелює з досягненням 17 Глобальних цілей людства та є драйвером регіонального економічного зростання. Це також сприяє ефективності місцевих громад, підкреслюючи регіональні конкурентні переваги, зміцнює місцеві

можливості та прискорює інноваційні перетворення.

Загалом, стратегії смарт-спеціалізації виявилися дуже практичним інструментом економічного розвитку. Об'єднуючи державні організації, місцеві органи влади, науково-дослідні установи, підприємства, асоціації, громадські установи та МСП на регіональному рівні, вони сприяють співпраці, щоб створити сильнішу економіку, яка принесе користь усім.

«Стратегія розумної спеціалізації» означає національні або регіональні інноваційні стратегії, які встановлюють пріоритети для створення конкурентної переваги шляхом розвитку та узгодження власних сильних сторін досліджень та інновацій з потребами бізнесу, щоб узгоджено використовувати нові можливості та розвиток ринку, уникаючи дублювання і фрагментація зусиль. Національні/регіональні дослідницькі та інноваційні стратегії розумної спеціалізації (стратегії RIS3) — це інтегровані програми економічних перетворень, які здійснюють п'ять важливих речей:

- зосереджують політичну підтримку та інвестиції на ключових національних/регіональних пріоритетах, викликах і потребах у розвитку, заснованому на знаннях;
- базуються на сильних сторонах, конкурентних перевагах і потенціалі досконалості кожної країни/регіону;
- підтримують технологічні та практичні інновації та спрямовані на стимулювання інвестицій приватного сектора;
- повністю залучають зацікавлених сторін і заохочують інновації та експерименти;
- ґрунтуються на фактичних даних і включають надійні системи моніторингу та оцінки.

Смарт-спеціалізації також є складовою стратегії зростання ЄС на наступне десятиліття. У світі, що змінюється, економіка ЄС, як це задекларовано у стратегії сталого розвитку «Європа 2030», прагне залишатися розумною, стійкою та інклюзивною економікою. Ці три взаємодоповнювальні пріоритети мають допомогти ЄС і державам-членам забезпечити високий рівень зайнятості, продуктивності та соціальної згуртованості. ЄС поставив п'ять амбітних цілей – щодо зайнятості, інновацій, освіти, соціальної інтеграції та клімату/енергетики – яких має бути досягнуто до 2030 року. Кожна держава-член ухвалила власні національні цілі в кожній із цих сфер. Основою стратегії є конкретні дії на рівні ЄС і на національному рівні. Національні та регіональні органи влади по всій Європі повинні розробити розумні стратегії спеціалізації в процесі відкриття підприємницької діяльності, щоб Європейські структурні інвестиційні фонди (ESIF) могли використовуватися ефективніше, а синергія між різними країнами ЄС, національними та регіональними політиками, а також державними та приватними інвестиціями могла бути збільшеною. Зокрема, ЄФРР зосереджує свої інвестиції на кількох ключових пріоритетних напрямках. Така політика відома як «тематична концентрація» і включає такі складові: інновації та дослідження; цифровий порядок

денний; підтримка МСП; низьковуглецева економіка. Ресурси ЄФРР, виділені на ці пріоритети, залежать від категорії регіону. У більш розвинутих регіонах принаймні 80% коштів мають бути спрямовані принаймні на два з цих пріоритетів; у регіонах з перехідною економікою виділяється 60 % коштів; 50% - у менш розвинутих регіонах.

Як зазначалося раніше, стратегія смарт-спеціалізації є ключовим інструментом для досягнення інноваційного розвитку в рамках глобальної економіки. Оскільки цей підхід активно впроваджується в Європейському Союзі та інших країнах з метою підвищення конкурентоспроможності та стимулювання стійкого економічного зростання, важливо розуміти ключові аспекти стратегії смарт-спеціалізації (див. рис.1).

Рис. 1 - Ключові аспекти стратегії смарт-спеціалізації та її значення для глобального економічного розвитку

Джерело: узагальнено авторами на основі [1, 5-7, 9]

Важливо наголосити, що стратегія розумної спеціалізації у ЄС розглядається як інноваційний підхід до економічного розвитку, оскільки вона прагне визначити та використати сильні сторони кожного регіону, а не нав'язувати універсальний підхід, або як спосіб сприяння сталому зростанню, зосереджуючись на сферах, які, ймовірно, принесуть довгострокові економічні вигоди.

На практиці стратегія розумної спеціалізації передбачає процес консультацій і співпраці між місцевими зацікавленими сторонами, включаючи підприємства, університети, дослідницькі установи та місцеву владу. Мета полягає в тому, щоб визначити найбільш перспективні сфери розвитку на основі ретельного аналізу сильних і слабких сторін регіону, а також можливостей і загроз, які представляє світова економіка.

Однак стратегія розумної спеціалізації не позбавлена проблем. Однією з головних проблем є забезпечення того, щоб стратегія була реалізована таким чином, щоб вона була інклюзивною та приносила користь усім членам суспільства. Також існує ризик того, що стратегія може призвести до концентрації економічної діяльності в певних регіонах, що може посилити регіональну нерівність. Інша проблема полягає в тому, що інтелектуальна спеціалізація іноді може призвести до вузького фокусування на конкретних галузях чи технологіях. Це може бути проблематичним, якщо ці галузі чи технології з часом стануть менш актуальними чи конкурентними.

Загалом, існує кілька ключових компонентів стратегії розумної спеціалізації. По-перше, це визначення сильних сторін і активів регіону, включно з його науково-дослідними можливостями, існуючими галузями промисловості та місцевими ресурсами. Це робиться через процес залучення зацікавлених сторін, аналіз даних і консультації з експертами.

Після визначення сильних сторін і активів регіону наступним кроком є розробка конкретної стратегії спеціалізації, спрямованої на ці сфери. Це передбачає встановлення чітких цілей і завдань, визначення необхідних ресурсів та інвестицій, а також розробку дорожньої карти реалізації.

Впровадження розумної спеціалізації мало значний вплив на конкурентоспроможність європейських галузей промисловості та бізнесу. Розумна спеціалізація – це політичний підхід, спрямований на сприяння регіональному економічному розвитку шляхом зосередження на певному наборі сильних сторін і активів. Цей підхід був прийнятий багатьма європейськими країнами як спосіб підвищити свою конкурентоспроможність і стимулювати зростання.

Ще одна перевага розумної спеціалізації полягає в тому, що вона сприяє розвитку нових технологій і галузей. Зосереджуючись на конкретних сильних сферах, регіони можуть залучати інвестиції та таланти, які можуть сприяти розвитку інновацій і створювати нові підприємства.

Одним із критичних факторів, який може вплинути на успіх розумної спеціалізації, є державна політика. Уряди відіграють значну роль у просуванні інтелектуальної спеціалізації, створюючи належні

умови для інновацій та інвестицій. Наприклад, політика, яка підтримує освіту та навчання, дослідження та розробки, а також підприємництво, може допомогти розвинути навички та ресурси, необхідні для розумної спеціалізації.

Крім того, державна політика також може допомогти залучити інвестиції та створити інфраструктуру, необхідну для підтримки розумної спеціалізації. Наприклад, політика, яка заохочує бізнес інвестувати в такі ключові сектори, як технології, може допомогти створити нові робочі місця та стимулювати економічне зростання.

Однак державна політика має бути ретельно розроблена та реалізована, щоб забезпечити досягнення намічених цілей. У деяких випадках недосконала політика може фактично перешкоджати розвитку розумної спеціалізації. Наприклад, політика, яка забезпечує надмірний захист існуючих галузей, може пригнічувати інновації та перешкоджати появі нових секторів.

Однією з головних проблем, з якими зіткнулися під час впровадження інтелектуальної спеціалізації, був брак відповідних даних та інформації. Щоб розробити стратегію розумної спеціалізації, уряди повинні чітко розуміти сильні та слабкі сторони регіону, а також потенційні можливості для зростання. Однак у багатьох випадках дані є неповними або застарілими, що ускладнює визначення найкращих сфер для інвестицій. Щоб вирішити цю проблему, уряди країн ЄС інвестували кошти в збір і аналіз даних, що допомогло отримати точнішу картину економічного потенціалу регіону.

Щоб ефективно сприяти розумній спеціалізації, уряди повинні прийняти цілісний підхід, який враховує всі аспекти економіки. Цей підхід має передбачати тісну співпрацю з галузевими зацікавленими сторонами, включаючи підприємства, університети та дослідницькі установи.

Іншим важливим елементом є розвиток сприятливої екосистеми, яка заохочує інновації та підприємництво. Це включає такі заходи, як фінансування досліджень і розробок, податкові пільги для стартапів і доступ до капіталу.

Нарешті, розумна спеціалізація вимагає довгострокової перспективи та відданості постійному вдосконаленню та адаптації. Це не одноразове завдання, а радше процес постійного аналізу та коригування, щоб гарантувати, що регіон залишається конкурентоспроможним та інноваційним.

Загалом стратегія розумної спеціалізації є інноваційним підходом до економічного розвитку, який має потенціал для сприяння сталому зростанню та конкурентоспроможності. Однак, для того, щоб повністю реалізувати свій потенціал, це потребуватиме ретельного планування та реалізації, а також відданості інклюзивності та регіональній співпраці.

Висновки. Таким чином, європейський досвід показує, що стратегія смарт-спеціалізації може стати важливим кроком у розвитку інноваційної економіки та сприяти сталому глобальному економічному розвитку. Вона дозволяє країнам і регіонам використовувати свої унікальні можливості та ресурси для досягнення

конкурентних переваг і забезпечення стабільного економічного зростання. Важливо зазначити, що розумна спеціалізація не є універсальним підходом і має бути пристосована до конкретного контексту та потреб кожної економіки. Однак є деякі загальні принципи та найкращі практики, які можна застосувати і в Україні: принципи смарт-спеціалізації являють собою багатообіцяючий підхід для сприяння економічному зростанню та розвитку. Визначаючи ключові сильні сторони та галузі спеціалізації, розвиваючи сприятливу екосистему та зберігаючи довгострокову перспективу, можна ефективніше сприяти інноваціям, створювати робочі місця та залучати інвестиції.

Список літератури

1. Маслак О. І., Гришко Н.С., Глазунова О.О., Гришко Б.В. (2020) Промислові інновації: механізм управління з урахуванням стадій їх життєвого циклу. Вісник Національного технічного університету «ХП». Економічні науки. Харків. № 5, 2020. С. 68-71.
2. Audretsch, D.B., Cunningham, J.A., Kuratko, D.F., Lehmann, E.E. & Menter, M. (2019). Entrepreneurial ecosystems: Economic, technological, and societal impacts. *J. Technol. Transf.*, 44, 313–325. <https://doi.org/10.1007/s10961-018-9690-4>.
3. Christophe, Feder. (2019). Smart Specialization Strategies and Universities: Searching for New Theoretical Foundations. doi: 10.4018/978-1-5225-6152-1.CH002
4. Eklinder-Frick, J. O., Perna, A., & Waluszewski, A. (2020). What's smart about smart specialization—a new EU innovation strategy or more of the same?. *Journal of business & industrial marketing*, 35(12), 1997-2010. <https://doi.org/10.1108/JBIM-05-2019-0203>.
5. Gianelle, C., Guzzo, F., & Mieszkowski, K. (2019). Smart Specialisation: what gets lost in translation from concept to practice?. *Regional Studies*, 54(10), 1377-1388. <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1607970>.
6. Giedre, Dzemydaitė. (2021). The Impact of Economic Specialization on Regional Economic Development in the European Union: Insights for Formation of Smart Specialization Strategy. *Economies*, 9(2):76-. doi: 10.3390/ECONOMIES9020076
7. Kasych A., Yakovenko Y. and Tarasenko I., "Optimization of Business Processes with the use of Industrial Digitalization," 2019 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES), 2019, pp. 522-525, doi: 10.1109/MEES.2019.8896531.
8. Marrocu, E., Paci, R., Rigby, D., & Usai, S. (2022). Evaluating the implementation of Smart Specialisation policy. *Regional Studies*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2047915>.
9. Maslak, O. I. Maslak, M. V. Grishko, N. Y. Hlazunova O. O., Pererva, P. G. and Yakovenko, Y. Y. "Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy," (2021). IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES), 2021, pp. 1-5, doi: 10.1109/MEES52427.2021.9598744.
10. Storonyanska, I., Melnyk, M., Leshchukh, I., Shchelyuk, S., & Medynska, T. (2021). The Efficiency of Financing the Regional Smart-Specialization Strategies' Implementation from the EU Structural Funds. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 241. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p241>.

References (transliterated)

1. Maslak O. I., Gryshko N. Ye., Hlazunova O.O., Gryshko B.V. (2020). Promyslovi innovatsii: mekhanizm upravlinnia z urakhuvanniam stadii yikh zhyttievoho tsyклу [Industrial innovations: a management mechanism based on the stages of their life cycle]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI»*. *Ekonomiczni nauky*. Kharkiv. № 5, 2020. pp. 68-71.
2. Audretsch, D.B., Cunningham, J.A., Kuratko, D.F., Lehmann, E.E. & Menter, M. (2019). Entrepreneurial ecosystems: Economic, technological, and societal impacts. *J. Technol. Transf.*, 44, 313–325. <https://doi.org/10.1007/s10961-018-9690-4>.
3. Christophe, Feder. (2019). Smart Specialization Strategies and Universities: Searching for New Theoretical Foundations. doi: 10.4018/978-1-5225-6152-1.CH002
4. Eklinder-Frick, J. O., Perna, A., & Waluszewski, A. (2020). What's smart about smart specialization—a new EU innovation strategy or more of the same?. *Journal of business & industrial marketing*, 35(12), 1997-2010. <https://doi.org/10.1108/JBIM-05-2019-0203>.
5. Gianelle, C., Guzzo, F., & Mieszkowski, K. (2019). Smart Specialisation: what gets lost in translation from concept to practice?. *Regional Studies*, 54(10), 1377-1388. <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1607970>.
6. Giedre, Dzemydaitė. (2021). The Impact of Economic Specialization on Regional Economic Development in the European Union: Insights for Formation of Smart Specialization Strategy. *Economies*, 9(2):76-. doi: 10.3390/ECONOMIES9020076
7. Kasych A., Yakovenko Y. and Tarasenko I., "Optimization of Business Processes with the use of Industrial Digitalization," 2019 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES), 2019, pp. 522-525, doi: 10.1109/MEES.2019.8896531.
8. Marrocu, E., Paci, R., Rigby, D., & Usai, S. (2022). Evaluating the implementation of Smart Specialisation policy. *Regional Studies*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2047915>.
9. Maslak, O. I. Maslak, M. V. Grishko, N. Y. Hlazunova O. O., Pererva, P. G. and Yakovenko, Y. Y. "Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy," (2021). IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES), 2021, pp. 1-5, doi: 10.1109/MEES52427.2021.9598744.
10. Storonyanska, I., Melnyk, M., Leshchukh, I., Shchelyuk, S., & Medynska, T. (2021). The Efficiency of Financing the Regional Smart-Specialization Strategies' Implementation from the EU Structural Funds. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 241. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p241>.

Надійшла (received) 21.03.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Маслак Ольга Іванівна (Maslak Olga Ivanivna) – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна; ORCID:0000-0001-6793-4367; e-mail: oimaslak2017@gmail.com

Гришко Наталія Євгенівна (Gryshko Natalia Yevhenivna) – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна; ORCID:0000-0003-1644-3861; e-mail: 2nata.grishko@gmail.com

Яковенко Ярослава Юрївна (Yakovenko Yaroslava Yurivna) – PhD з економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, старший викладач кафедри економіки; м. Кременчук, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5042-2701>; e-mail: yaroslavayakovenko@gmail.com

Гладенький Богдан Вікторович (Hladenkyi Bohdan Viktorovych) – аспірант кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5218-5459>; e-mail: books2016@ukr.net

Марченко Віталій Валерійович (Marchenko Vitaliy Valeriyovych) – аспірант кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2182-0496>; e-mail: economics2021@ukr.net